

"לבניינה של תורה" – חלק ר"ח
שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י
--- לקוח או שותף? ---

"תנו עוז לא-לוקים?!"

בשבוע שעבר הבאנו כאן את דברי חז"ל במדרש רבא: ¹ "אמר ר' ירמיה בן אלעזר- עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומרת 'מי פעל עם א-ל יבוא ויטול שכרו' הדא הוא דכתיב "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל". מה זאת אומרת 'לפעול עם א-ל'?

וכי רבש"ע צריך שמישהו 'יעזור' לו במפעליו? ומלבד זאת, הרי העיקר הראשון של י"ג עיקרי האמונה הוא - "אני

מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים", אם כן מה כוונת הדברים?

מוצאים אנו מאמרי חז"ל מהם משמע שעם ישראל אכן 'פועל עם א-ל': במעמד הר סיני פונה הקב"ה לעמו ואומר "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"² – פנייה לרבים בלשון יחיד, חז"ל ביארו במדרש תנחומא³ שבא הדבר ללמדנו "שכל המקיים את תורתו - כל העולם כדאי הוא לו, ונעשה שותף להקב"ה בכריאתו של עולם". ושוב נשאל, מה

"האיש הירא ורך הלבב"

בימים אלו, בשנה שעברה, עסוקים היינו יחד עם כל מדינת ישראל בדאגה לגורל הנערים החטופים עד גלוי האמת המרה ובעקבותיה - פרוץ המלחמה. אם ננסה לחשוב מה היה קורה אילו היו נופלים בשבי, איך היו נראים פני הדברים, קשה לחשוב על זה...

במלחמת לבנון השנייה, נפל במערכה בבינת ג'בל קצין צה"ל, בניה ריין הי"ד. אמא שלו סיפרה, שהוא אמר לפני מותו

שהוא מבקש שאם ייפול בשבי המדינה לא תנהל עסקת חילופי שבויים כדי לפדותו - מבהיל! מאידך, בשבוע שעבר התפרסם סיפור על מפקד בכיר בקרב חשוב במהלך מלחמת לבנון הראשונה שקיבל הוראה מהפיקוד שעליו לקחת טנקים עם חיילים ולצאת להציל כח אחר שהיה נתון במצב קשה. הוא אכן שלח את חייליו, אך הוא עצמו, מפקד בכיר של פיקודיו, פחד ולא יצא למשימה. כעת, אחרי שלושים שנה הוא החליט לפרסם את הדברים.

ננסה לרדת לשורש הדברים ולהבין מהו הגורם להיווצרותם של שני מודלים כאלה של מפקדים בצה"ל.

¹ ויקרא רבה (מרגליות) פרשת אמור פרשה כז
² שמות כ"ב,
³ כי תבוא א'.

למעשה שתי דרכי-החיים הללו מופיעות בכל מערכות החיים: 'לקוח ושותף'. מה זה לקוח? בימינו לכל חברה יש 'שירות לקוחות', פירוש הדבר: החברה **משרתת** את הלקוח בכדי שיהיה מרוצה וירכוש את מוצריה, שהרי אם הלקוח לא יהיה מרוצה הוא יעבור לחברה אחרת... העניין הזה הולך ותופס את העולם המתקדם יותר ויותר, הלקוח בוחר את מה שהוא רוצה, בוחר היכן **יקבל** יותר.

אך יש גם דרך שנייה - להיות **שותף!** השותף בחברה עסוק במחשבות ובמעשים איך לקדם את החברה, איך המוצר של החברה יהיה טוב יותר, אמין יותר, כדי שהצרכנים והלקוחות יקבלו את המיטב. אפשר לעשות זאת ממניע אידיאליסטי - שהמוצר יהיה טוב כדי שהעולם יהיה מתוקן יותר, ואפשר כמובן, לעשות זאת מהמניעים

הנמוכים הרגילים - צבירת הון ועושר. המכנה המשותף הוא שהאדם **שותף** בחברה, רוצה בטובתה, הוא לא עוזב אותה ברגעי משבר אלא מנסה לתקן כל הזמן, הוא מרגיש במובן מסוים שהחברה שלו, יש לו **אחריות** אמיתית שהחברה תצליח.

"נפלאים מעשיך!"

דוגמא מדהימה לשני המודלים הללו נוכל לראות מעולם המדע והטבע: רבוננו של עולם ברא עולם ובו יצורים ונבראים רבים. יש יצורים שנקראים 'אמבות', יצורים שנקראים 'טפילים'. ליצורים הללו

פירוש 'שותף בבריאתו של עולם', וכי רבש"ע צריך שותפים?

שותף או לקוח?

התשובה לדבר היא באמת עמוקה מני ים, אך אפשר גם להבין אותה בצורה פשוטה. רבש"ע ברא עולם נפלא, וברא את האדם - 'מבחר הברואים'⁴, ומטעם הכמוס עמו רצה הקב"ה שהאדם ימשיך את עבודת הבריאה⁵. כמשל, נדמיין בניין גדול שקבלן בונה, ובשלב כלשהו לוקח אדם אחר ואומר לו: 'בוא, תמשיך במקומי'. רבש"ע השאיר את הבריאה לא שלימה ונתן לאדם מקום בתיקון עצמו ובתיקון העולם, בלעדי העבודה הזו העולם חסר.

במציאות הזו של העולם, שהוא מחד גיסא נפלא ומופלא, ומאידך גיסא טעון השלמה ותיקון ישנן שתי אפשרויות של חיים: יש דרך חיים שעניינה

לקבל מן העולם, לקחת מה שהעולם נותן, ויש דרך חיים שעניינה לתת לעולם, להעניק לעולם את אשר הוא חסר - כפי הרצון האלוקי עליו דיברנו. על הרצון הזה כתוב אמנם בעיקר בספרים הפנימיים, אך אפשר ללמוד אודותיו במסילת ישרים ובכל ספר אמונה. הלומד לעומק מיד רואה את עניין זה: מה רוצה הבורא מן האדם שברא? שיהיה שותף איתו בעולם! זה מה שרצה מהבריאה בכלל ומעם ישראל בפרט.

⁴ ע"פ הרמח"ל בסילת ישרים

⁵ שאנחנו יכולים להבין אותו כשלמותו של האדם.

המיצרים'. בימים אלו יחולו עלינו הגבלות שונות הקשורות להמעטת שמחה - לא נישאים ולא שומעים מוסיקה וכו' מה המטרה בכך? המטרה היא שנשתתף עם צער השכינה, זו היא המדרגה הגבוהה ביותר שיש לאדם להיות שותף בה. בספר נפש החיים (שתמיד אנו מזהירים על חשיבות וכדאיות לימודו) מדובר רבות על התפילה השלימה הנאמרת מתוך השתתפות בצער השכינה⁶, מצטערים עם הקב"ה שהוא כל יכול, מצטערים איתו ששועלים מהלכים על הר הבית. ושוב נשאל, וכי הקב"ה לא יכול לסלק אותם ברגע? הוא צריך אותנו ואת תפילתנו? בוודאי שמצד האמת הקב"ה לא זקוק כלל

לשותפות הזו, אך כך רבש"ע רצה⁷. הקב"ה רצה שנשתתף איתו באותו צער שהוא כביכול מכריח את עצמו לא לסלק אותם ולשים את בניו שם במקומם. תפילה בדרגה עליונה זה

להתפלל על חולה משום שהשכינה מצטערת שהוא חולה. אמנם רבונו של עולם הוא שהביא עליו את החולי והוא זה שירפא אותו, אך רבונו של עולם רוצה שאנו נתפלל עליו! - "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש - נקרא חוטא"⁸. הרצון האלוקי הוא שתהיה שותף ברפואה שלו, תצטער איתו, תתפלל עליו! במדרגה יותר עליונה תתפלל על אבינו הרחום והחונן שכביכול נמצא בצער גדול על שהגיע מצב שהוא צריך לתת לאחד מילדיו להיות חולה וסובל -

בדרך כלל אין המשכיות, הם חד תאיים, באנגלית הם נקראים בלשון המדעית 'פרזיטים'. יורשה לי לצטט את הגדרת המושג 'טפיל' מתוך 'האינפורמייד' (המגדיר של ערכים רפואיים): "כל אורגניזם שחי בתוך, או על אורגניזם אחר, ומקבל ממנו מזון או הגנה ואינו נותן דבר בתמורה". במילים שלנו: הוא לקוח, תמיד רואה את עצמו במרכז - אם חברת התקשורת הזו טובה יותר הוא איתה, אם השנייה זולה יותר הוא עובר אליה, הוא דואג לכיסו ותו לא. לעומת 'הטפיל' ישנו 'השותף'! לשותף יש המשכיות, הוא לא חד תאי - "שלושה שותפים באדם, הקב"ה ואביו ואמו",

רבונו של עולם יכול היה לברוא גם יצורים בלי אב ואם, אך הוא רצה שיהיו נישואין, שתהיה נתינה, שיהיו אב ואם שמעמידים ונותנים, שותפים איתו ביצירה האלוקית העולמית! לשותף יש

נצחיות. לטפילים החד תאיים אין המשכיות, הם מוצצים, הם מושכים הם מקבלים, אך המשכיות לא תהיה להם - הרי זה פלא! זו היא מהות הנצח! 'להתחבר אל הנצח' פירושו לפעול עם א-ל, בשותפות הנתינה, בהשלמת הבריאה, זו בעצם המגמה האלוקית של התורה!

"קלני מראשי, קלני מזרועי"

אם נתרגם זאת לחיינו הקרובים - יש מושג עליון של 'צער השכינה'. היום ערב ר"ח תמוז, חודש תמוז הוא חודש של דין, אם חלילה לא יבנה המקדש הרי שבעוד שבועיים וחצי נתחיל את ימי 'בין

⁶ נפש החיים ב' י"א.

⁷ מסילת ישרים סוף פרק י"ט.

⁸ מסכת ברכות דף יב ע"ב

”אמר ר’ מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת? כביכול קלני מראשי קלני מזרועי⁹”, השכינה מצטערת כשיהודי סובל, ובמדרגה עליונה נדרש יהודי להשתתף בצער הזה.

כולנו הרי חיילים - מה יגרום לחייל ביום פקודה להסתער עם הפלוגה? מה יגרום לחייל לצאת עם הטנק שלו כשברור שהטנק יכול להיפגע? האם הבושה תניע אותו? ראינו בסיפור ספרנו בתחילת דברינו שזה לא כך. מוטב להיות פחדן חי מגבור מת’ אומרים העולם, המחשבה האגוצנטרית לא מצליחה להניע אדם

במצבים כאלו. מה שיניע חייל ביום פקודה זו ההבנה האמיתית שגורל החברים שלו תלוי בזה שהוא מסתער יחד איתם! כולם תלויים בו והוא תלוי בהם, אם הוא לא מסתער הפלוגה תחסר מכוחה ומיכולתה לבצע את המשימה.

מה יגרום לתלמיד בישיבה לקום בבוקר למרות שהוא למד עד שעה מאוחרת בלילה והוא עייף? מה יגרום לו להגיע לסדר, ללמוד בהתמדה ולעמול בתורה? האם הבושה? עם הבושה אפשר ‘להסתדר’... מה יגרום לבחור להגיע בזמן לשמירה בישיבה? מה יגרום לו לקחת אחריות על תורנות המטבח שלו? מה צריך לגרום לילד במשפחה להניע את עצמו להיות שותף בצרכי הבית? התשובה היא פשוטה כל כך: רק אותה

הרגשה של שותפות, של אחריות לאותה קבוצה, לאותו כלל שאליו הוא שייך! אם זה הפלוגה או הגרוד, המשפחה או הישיבה. מורי ורבותי - הישיבה שייכת לתלמיד כמו לרב, זו לא הישיבה של ראש הישיבה או של רב פלוני אלמוני, זו הישיבה שלי! זה גוף אחד! אורגניזם אחד מלא חיים! ”ואתם הדבקים בה’ אלוקיכם חיים כלכם היום”¹⁰ בגוף יש ידיים ויש רגליים, יש לב ויש מח, הגוף יבצע את תפקידו בשלמות אם כל איבר יעשה תפקידו שלו בתוך מכלול הגוף אליו הוא שייך, זה נקרא להיות שותף.

**מה שיניע חייל ביום פקודה זו
ההבנה האמיתית שגורל
החברים שלו תלוי בזה שהוא
מסתער יחד איתם! כולם
תלויים בו והוא תלוי בהם, אם
הוא לא מסתער הפלוגה תחסר
מכוחה ומיכולתה לבצע את
המשימה**

הפרט זקוק לכלל יותר מכפי הנראה שהכלל זקוק לפרט! דהיינו נטילת האחריות והשותפות היא נצרכת לו! אם הוא לא ילך במהלך הזה הוא ישווה לחייו חלילה אופי של לקוח, וכפי שראינו לעיל, בגזירת הבורא לדרך הזו אין המשכיות וקיום.

הפרט זקוק לכלל יותר משהכלל זקוק לפרט משום שכשהוא לא יהיה - יקום אחר ויבצע את המשימה, כך המציאות בכל תחום חוץ מהתורה! אומר מרן הרב זצ”ל באורות התורה¹¹ שאם יהודי לא גילה את חלקו בתורה, התורה תהיה חסרה בעולם, אף אחד לא יוכל למלא את חלקו.

הורים מבקשים מהילד עזרה בבית, פעמים רבות קל להם יותר לעשות זאת

¹⁰ דברים ד, ד.
¹¹ אורות התורה ב, א.

⁹ משנה מסכת סנהדרין פרק ו, ה’.

החיים בארצות מוצאם הוא שונה מבחינת לוח השנה, אפשר להרגיש הרגשה של נפילה ואכן כך אמרו לי - בית המדרש מתרוקן בסדר ערב וזו תחושה לא נעימה. מה עושים במצב כזה? כפי שדיברנו אפשר להיות 'לקוח' ולפרוש כל אחד לענייניו, אך אפשר גם להיות שותף במעשה בראשית, אפשר לקחת אחריות! לכך אנו מחנכים! כולנו מכירים סיפורי קרבות בהם כח לוחם ניצח את האויב שמולו על אף שמחצית מחיילי הכח חלילה נפגעו. לכן על כל אחד ואחד מאיתנו מוטלת חובה קדושה מכאן ועד סוף הזמן, לעשות מאמץ גדול יותר, להבין את מושג האחריות, להבין שזו השלמות של כל אחד ואחד מאיתנו, להיות שותפים עם א-ל בבריאת עולם ובהעברת תורה לנצח נצחים!

בעצמם, מדוע אם כן הם מבקשים מהילד? הם מבקשים מהילד כדי לחנך אותו! שידע יום אחד לקחת אחריות, היום הוא לוקח אחריות בבית, בעתיד הוא ייקח אחריות בחברה, בשדה הקרב, בישיבה, בעבודה, בחיים ובמשפחה. אם חלילה לא ילך במהלך הזה, אין לו המשכיות, הוא לבד, הוא חד תאי. השותפות עם הכלל בראשונה זה בדברים הגשמיים, ומתוך כך בדברים הרוחניים. זה מתחיל בערכים הבסיסיים של חברה - שמירת תורנות, שמירת הנקיון, שמירת סדרי הבית, ועובר לערכים התורניים - להגיע למניין בזמן. מפני שאם הוא לא יגיע למניין בבית הכנסת שבמקום מגוריו לא יהיה מניין, ואפילו אם יהיה מניין "כי ברבים היו עמדי"¹², "אין דומה המרובים העושים את התורה למעוטים העושים את התורה"¹³, "ברוב עם הדרת מלך"¹⁴. כאשר הוא לא יגיע לסדר יהיה לאחריים קשה יותר ללמוד, כי ההרגשה פחות נעימה, והרבה יתר נעים ומאיר כאשר רבים יושבים ולומדים ועושים רצונו של מקום.

למעלה בקודש זו ההבנה שלומדים תורה משום ש "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע"¹⁵... ואנו חלק מהעברת התורה. קיבלנו ואנו חייבים להעביר את התורה! זו היא משמעות הנצח כפי שביארנו. המדרגה הגבוהה ביותר זו השותפות עם הקב"ה במעשה שמים וארץ.

מכל מיני סיבות שעדיין 'שכינתא בגלותא' נפרדנו מבני חו"ל אשר אורח

¹² תהילים, נ"ה, י"ט.

¹³ ספרא בחקותי א'

¹⁴ משלי י"ד, כ"ח

¹⁵ אבות א', א'.

